

Mukaddime-4

Nureddin Yıldız'ın "Tıbbı Müslümanca Bakış" (4.) dersidir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّم عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.

Tıbbı Müslümanca bakmak, tıp ile Müslümanlığı savaşır hâlde tutmamak demektir. Çünkü Allah'ın mülkünde, Allah'ın varlıklarıyla savaşacak bir şey olamaz ki tıp gibi bir nimet, Allah'ın dinine ve kullarına savaş ilan etmiş olsun. Böyle bir sürtüşme sunî ve gereksizdir.

Kâinatın dini olan İslam, her şeyi kuşatacak yapıdadır. Böyle iman ediyoruz ve tıbbın Müslümanca izlenebileceğini de bu imanımızdan dolayı söylüyoruz.

İslam'ın, yani dinimizin, tıbbı bakışı nedir ve ne olarak görür tıbbı? Bu soru cevaplandığında, Müslümanlar'ın da tıbbı nasıl göreceği cevabı ortaya çıkacaktır.

Öncelikle şunları tespit etmemizde fayda var: Kur'an-ı Kerim'de 'tıp suresi' diye bir bölüm yoktur. Tıbbı öven veya yeren ayetler de yoktur. Peygamber aleyhisselam Efendimiz'in de tıp dersleri yoktur. 'Nebevî tıp' diye bir bölüm, epey zamandır Müslümanlar arasında zikredilir. Peygamber aleyhisselam Efendimiz'in, bugünkü anlamda olmasa da insan sağlığıyla ilgili konuştuğu hadisleri toparlanmış ve 'nebevî tıp' başlığı verilmiş; ama bu hiçbir zaman, bir anatomi kitabında bulunması gereken temel İslamî kavramlar anlamında değildir.

Peygamber'imiz, yaşadığı yörenin insanları için tavsiye niteliğinde, Müslümanlar için de hayatî önem taşıyan ölçüler konusunda bazı hadis-i şerifler irat etmiştir. Bunlar yüzlerce değildir ve tıpla çelişip çelişmedikleri bakımından da ele almıyoruz meseleyi. Çünkü **sahih bir hadis, zaten tıpla çelişmez; çelişiyor gibi görünürse de tıbbın kat edeceği mesafeler var demektir.** Böyle bir durum da yok zaten.

Ama akla ilk gelecek hadislerden biri, yemeği üçte bir kuru gıda, üçte bir sıvı, üçte bir hava olacak şekilde tüketme yönündeki kuraldır. Mesela bu, nebevî ölçülere göre sağlık denebilecek bir hadistir. Bunları da tıbbın İslamca anlaşılmasının temel prensipleri gibi algılamıyoruz. Tıbbın Müslüman olması veya bizim tıbbı Müslümanca bakmamız; Kur'an-ı Kerim'den kaynaklı veya hadis-i şeriflerden çıkan maddeler gibi değildir.

Mesela namazı Peygamber aleyhisselam Efendimiz tarif etmiştir; namaz başka türlü olmaz. Evliliği-nikâhı da tarif etmiştir; başka türlü olmaz. İslam, evliliğe-boşanmaya-savaşa ağırlığını koymuş ve 'böyle olacak' demiştir. Böyle olmadığı sürece de yok kabul eder onu.

Tıbbı bu ağırlıkta yönlendirecek kadar ne ayet ne de hadis var. Bugün konuşacağımız şeyler ise Kur'an-ı Kerim'den, hadis-i şeriflerden ve şeriatımızın temel ilkelerinden yola çıkılarak alınmış şeylerdir.

Mesela Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem, tababet yeteneği olmadığı hâlde bir hastaya müdahale eden ve ona zarar veren suçludur, buyurmuş. Bir insan, tabip olarak bilinmediği hâlde birinin hastalığına, aklınca bir otları çare sunuyor. Hasta da ölüp gidiyor bu yüzden. Bu durumda, ehliyeti

olmadan bir hastaya müdahale ettiği için bu kişi diyet ödemek zorundadır ve katildir. Ama aynı işi bir tabip yapmış olsa, onu böyle suçlu görmüyor dinimiz.

Bir hadis-i şerif var, onlarca hüküm çıkarabiliyoruz ondan. Zaten namaz ve oruç da böyle öğrenilir. Efendimiz aleyhisselamin namaz ve oruçla ilgili binlerce açıklaması yok; temelini koymuştur. Üç cümleden Ebu Hanife rahmetullahi aleyh, geniş bir yelpaze üzerinden bugünkü ilmihâller şekline getirmiştir. Dinimiz bütün kurallarında böyledir ve şeriatımız, tababeti olduğu gibi kuşatacak niteliktedir.

İslamiyet, tıbbi müstakil bir meslek olarak görür. Mesela esnaf dediğimizde; bakkalından marangozuna ve terzisine kadar, iş yapıp para kazanan herkes buna girer. Buna tüccar der dinimiz. Tıbbi ise müstakil bir meslek olarak görür. Çünkü insan canıyla direkt alakalı bir meslektir.

Müstakil gördüğü için de dinimiz, tıp üzerine müstakil bir yatırım yapıyor.

Tıp, Allah Teâlâ'nın nimetlerinden bir nimettir. Bu ne demektir? Yani tıp, insanın yiyip içtiği gıdası, eli-yüzü-burnu gibi Allah'tan gelmiş bir nimettir. Biz nimet denince şunu anlarız: Sahibi değiliz, Allah'tan geldi emanetçiyiz. Değerlendirirsek Allah helal edecek, nankörlük edersek hesabını soracak.

Ekmek de bir nimettir ve yerinde kullanıldığında hiçbir sakıncası olmaz. İsrâf edildiğinde ise ekmek yüzünden hesap vermek vardır. Tababetin, yani insan sağlığıyla ilgilenen mesleğin bir nimet olduğunu söylediğimiz zaman kastettiğimiz budur.

Doktor, tıbbı sahip olduğunda tıpkı bir zenginın zekât verecek mala sahip olması gibi bir durumdadır. Nasıl o zenginın kazandığı maldan zekât vermesi ve israf etmemesi, isyanda kullanmaması gerekiyorsa aynı şeyi tıp için de söyleriz. Tıp, doktorun da hastanın üzerinde de Allah'ın bir nimetidir.

Bir zenginın fabrika sahibi olup beş yüz işçi çalıştırırken bulunduğu pozisyon, bir doktorun günde otuz hasta muayene ederken bulunduğu pozisyon gibidir. Zengine de Allah, para vermiş ve o zengin bunu yatırıma dönüştürmüş, bu yatırım sayesinde kazanmakta ve hacca gitmektedir. Doktora da Allah, zekâ-kabiliyet vermiş, Allah'ın insanoğluna ilham ettiği, tıbbı ait ölçülerle insanları tedavi etmektedir.

Dolayısıyla insanlık, bir kamyon domatesi ölçüsüz ve israf olacak şekilde kullandığında Allah katında hangi konumdaysa, tıbbı da Allah'ın razı olmayacağı şekil-yerde kullandığında (örn: kürtaj, sezaryen [çünkü iki doğumdan fazlasını engeller]) doktor-bunu kanunlaştıran kimse-rıza gösteren hasta, tababeti Allah'ın kulları üzerinde keyfi kullandığı için öyle bir konumdadır. Bu, bir kamyon ekmeği çöpe atan fırıncının durumudur ama tıpkı bir kamyon ekmeği sadaka veren fırıncının sevap kazanması gibi doktor da böyle bir sevabı kazanabilir.

Tıbbi İbni Sina'nın ve İsviçreli bir kimyagerin geliştirdiği... gibi sözler boştur. Allah, Müslüman veya kâfir, kullarına ilham eder. Çünkü yaratan Allah'tır ve Allah'ın yarattığı kulu bir şeyi keşfedebilirse, bunu Allah keşfetmiş olur. Biz Allah'ın fabrikasında işçi gibiyiz. Burada ne üretirsek üretilim, kazanan hep markanın sahibidir. İşçi maaşını alır gider.

Mümin bir insan bilir ki, beni yaratan Allah'tır ve kanser hakkındaki bir araştırmadan şu sonuç çıkacak diye yirmi sene laboratuvar çalışmasından sonra ulaştığım sonuç, Allah'ın ulaştırdığı bir sonuçtur. Çünkü Allah, hastalık yarattığı gibi onların tedavisini de yaratmıştır. Hastalar ve -hastalık aday-

doktorlar da Allah'ın nimetlendirilmiş kullarıdır ve hepimiz, üzerimizdeki nimetlere şükretmek durumundayız.

İbrahim aleyhisselamın, Kur'an-ı Hakîm'de *وَإِذَا مَرَضْتُ فَبِهِوَ يَشْفِين* (Hastalanırsam şifamı Allah verir) buyurması, tıbbın Allah'tan gelen bir nimet olduğunun delillerindendir. Eğer Allah, bu nimeti (tıbbi) müstakil bir meslek olarak görmemizi murat ettiyse, tababeti kullanmak bir ecir kaynağıdır. Yani doktor, alenî bir haram işlemediği ve hain niyetler-kasıtlı hatalar planlamadığı, bir beşer olarak yapabileceklerini yaptığı sürece camide oturup öğle namazını bekleyen Müslüman gibidir, muayenehanesinde oturur ve hastanede çalışırken.

Doktorluğun alt branşları olan eczacılar ve laboratuvar görevlileri de buna dâhildir. Çünkü biz burada genel olarak 'doktor' diyorsak da yeri gelir, hemşire olmadan doktor hiçbir şey yapamaz. Öyle bir nokta geliyor ki biyoloğun yaptığı iş olmadan doktorun da işinin önemi kalmıyor. Veya radyoloğun teknik cihazları okuması, doktorun işi kadar önem kazanıyor. Hastanedeki başhekimden en alttaki sorumluya kadar herkes bu hükmün içindedir.

Farz namaz kılan Müslüman'ın sevabıyla muayenehanesinde parayla hasta muayenesi için bekleyen doktorun sevabı aynı olabilir mi? Elbette bu ikisi kıyas edilemez. Ama bir çizgiyi çizelim: Bir cerrah, bir trafik kazasındaki ağır hastayı on dakika içerisinde ameliyata alacağı bir pozisyonda olursa, cuma namazını bırakabilir. Öyle bir nokta olur ki doktor, günlerdir ateşler içerisinde kıvranan bir bebeği - Allah'ın lütfuyla- rahatlatırken oturup camide namaz bekleyen müminden daha büyük ecir kazanır. Ama elbette konum olarak cami her zaman bir numaradır.

Dipnot olarak ekleyelim ki, sevap olan her yerde günah da vardır. Çünkü bir şey, sahibine sevap kazandırıyorsa o sevap bedava verilmez; bir işlemde dolayı verilir. Yapılan iş, yanlış yapıldığında vebaldir. Namaz abdestsiz kılındığında, zirvede bir günahdır. Oruçluyken gıybete ya da iftiraya bulaştığında bir insan, herhâlde bol bol sevap kazanmıyor.

Tıbbın, Allah'ın nimetlerinden olduğunu zikrettik. Böyle olunca, aynı zamanda Allah'ın rahmetinin tecellisidir. Bebeğe, yaşlıya, doğum sancısı çekene, trafik kazası geçirmişe... Bir insanın geçirdiği bir kaza, ancak yaratıcısının tamir edebileceği niteliktedir. Yaratan Allah, rahmetiyle o arızalı organları yeniden döndürmeyi lütfederse sağlamlaşır sakat-çürük yer. Tababet ve tabip, Allah'ın rahmetinin sebebidir. Tıpkı Allah'ın, kuzuları-inekleri, bebeklerin doyması için gerekli sütün sebebi olarak yaratması gibi. Bebeği doyuran Allah'tır; ama Cebrail aleyhisselam gelip biberon uzatmaz bebeğe.

Bitkilerin ortaya çıkışının toprağın bitirmesiyle olması çok düşük bir cevaptır. Allah, yarattığı insana rızık gönderir ve rızık gönderme işi Allah'ındır. Biz Rabbimizin er-Rezzak diye bir ismine iman ederiz, Esmâ'ül-Hüsna'dan. Bir insan çıkıp dese ki, "Beni toprak ana doyuruyor", dinden çıkar. Kimseyi toprak doyurmaz. Allah; toprağı, nehirleri, inekleri, pınarları kullarına rahmet ulaştırmak için vesile kılar –insan doysun, hava alsın, su içsin diye.

Kur'an'ımız buyurur: Şu gördüğünüz her şeyi sizin hizmetinize veren Allah'tır.

Doktor Ahmet bey-Fatma hanım, kesinlikle 'doktor' kelimesiyle biten bir meslek sahibi değildir. Allah'ın bebek-yaşlı-kadın-erkek kuluna, onun rahmetini tecelli ettirdiği bir sebeptir. Haceru'l-Esved de Kâbe'nin köşesinde böyle bir sebeptir. Hâşâ, Allah Teâlâ'yla bir ilgisi yoktur o taşın ama mümin, cennetten bir yere tutuyor gibi tutar ona. Çünkü Allah, oraya tuttuğunda bizden razı olacağını söylemişti. Kâbe'ye "Allah'ın evi" diyoruz, bu oturma odası olan, bizimki gibi bir ev mi? Değil tabii. Ne

diyoruz: Rabbimiz, kulluğumuzun uygulama ve rahmetinin tecelli alanı olarak Kâbe'yi seçmiştir. Bizim rahmet beklentimizle onun rahmet indirmesinin keşiştiği nokta olarak Kâbe belirlenmiştir. Bunun için Kâbe, aslında Mekke sokaklarındaki taşlardan olduğu hâlde, bizim için artık sıradan değil.

Doktor Ahmet bey-Fatma hanım, insan olarak bizim gibiler. Ama Rabbimizin, hastanın üzerinde tecellisini istediği rahmeti, doktorun eliyle tecelli ediyor, doktorun yardımcısı olan hemşirenin, laboratuvarındaki görevlinin, radyolojide çalışanın eliyle... Doktor, Allah'ın rahmetinin tecellisine vesile olduğu için sevinmeli ve burada durmalıdır. Ama kendisinin bir yaratması söz konusuymuş, şifayı kendisi veriyormuş gibi davrandığı zaman, Cahiliye devrinde müşriklerin Kâbe'yi çıplak tavaf etmesi gibi çirkin bir iş yapmış olur.

Allah'ın bir kulunu, rahmetinin tecellisi olarak kullanması; bir ibadet, şükredilmesi gereken bir nimet, övünülecek bir şeydir. Doktorlar beyaz önlüğü ve imza yetkisini ya da çaresiz insanların önünde eğilip bükülmesini sömürü, kibir, riya veya benzeri afetler için kullanırlarsa -en azından- Kâbe'ye kadar gitmiş ama tavaf etmeden geri gelmiş gibi bir şey yapmış olurlar.

Madem ki bu, nimetlerden bir nimettir, diyoruz. Bir diğer noktada şu farkı açıklayalım: Terzilik de Allah'ın nimetlerinden bir nimettir ancak tabiplik farklıdır. Tıp, insanın temel ihtiyaçlarından. Terzilik, bu ihtiyaca göre lüktür. Bir gömlek-abaye-ferace ihtiyacı, yirmi sene ertelenebilir ama tıp ihtiyacının yirmi dakika bile ertelenmesi mümkün olmayan anlar vardır. Arı sokmasında hastanın doktora ihtiyacı ne kadar ertelenebilir? Duyum düzeyindeki bilgimle bu, en fazla üç saat ertelenebiliyor.

Tıp, asil ve asıl ihtiyaçlardandır. Tıbbın dışındaki hiçbir meslek o noktaya gelemes. Eğer tıba bu ihtiyaç düzeyinde bakıyorsak, net olarak diyebiliriz ki doktor ihtiyacımızı ve doktorun topluma borcunu-hizmetini-katkısını hiçbir zaman kuaförler-terziler-manavlar-marketçilerle karşılayamayız. Çünkü can, elbiseyle ölçülebilir bir şey değildir. Kuaför ihtiyacı, cildiyeciye olan ihtiyaçla karşılaştırılmaz bile. Bebeğin mamasından önce bile annenin sağlığı söz konusudur.

Eğer biz tıbbı birincil düzeyde bir konuma oturtursak bunun bize getireceği yükümlülükler nelerdir?

Muhammed bin İdris eş-Şafiî, ümmetimizin büyüklerinden ve imamlarımızdan biridir. 204 yılında vefat etmiş. Yani Peygamber aleyhisselamdan hemen hemen iki yüz yıl sonra. İslam'ı kuş bakışı görebilen, ayrıntılarına bugünlerdeki nesillerin tamamından daha fazla girebilen, İslam adına konuşabilecek ashab-ı kiramdan sonraki en y/etkili isimlerden. Dolayısıyla biz, İmam Şafiî'den nakil yaptığımız zaman bir gazeteden, dergiden nakil yapmıyoruz.

Diyor ki: "Bizim için ilim iki şeydir: Biri din ilmidir, diğeri dünya ilmidir." Yani bir eğitim yapılacak, kitap okunacaksa bu ya din için ya da dünya ilmi için yapılabilir. Devam ediyor: "Din ilmi, neticede fıkihtir." Çünkü Kur'an da hadis de başka öğrenilenler de dâhil, fıkih onların pratiğidir. Kütüphanelerden hayatın içine taşındığında din ilminin adı fıkihtir. "Dünya ilimlerinin özü ise tıptır." Matematiği, tıbbın altına eklemiş oluyor.

Bugün biz matematik, fizik, kimya, tarih... biliyoruz. Bunların hepsini, sonunda tıba hizmet edecek ve hepsi tıp olacak diye ilim kabul ediyor.

Büyük bir kâinatın içindeyiz biz. Ne diyor Kur'an'ımız: Bu dünyada her ne varsa, okyanusundan dağlarına, böceklerine kadar; hepsini hizmetinize verdik. Yaratan Allah, kâinatta gördüğümüz her şeyin

hizmetimizde olduğunu söylüyor. Astronomi ilmiyle meşgul oluyorsun ve bu da insanın hizmetinde. Veterinerlik dahi hayvanlara hizmettir ama Allah, hayvanları insanlar için yaratmıştır.

Aslında başka her şey dolaylı olarak insana bir şekilde hizmet ediyor ama tıp, direkt hizmettir insana. İmam Şafii rahmetullahi aleyh, bunun için tababeti dünya ilimlerinin özü olarak görüyor.

Müslümanlar olarak, tarihimiz boyunca tababeti bu perspektiften görebildik mi acaba? Bugün Anadolu'nun herhangi bir kasabasında, babasının yanında inek bekleyen çocuğa ileride ne olmak istediğini sorsanız, "doktor" cevabını verebilir. Sınavlarda yüzde ellinin altında başarısı olan da tam puan çeken de doktor olmak istiyor. Doktorluk bütün nesillerin özentisidir. Daha yeni yeni, bilgisayar mühendisliği gibi bazı başlıklar doktorluğa rakip olarak çıkabiliyor.

İnsanlar, çocukları doktor olduğunda kurtulacaklarını düşünüyorlar. Aslında bu hep böyleydi çünkü insanlarda hep ölüm korkusu vardır. Dolayısıyla doktorluk hep sempatik-caziptir. Bu beklentinin içini doldurduk mu tarih boyunca ve şimdi dolduruyor muyuz? Allah'ın rahmetinin tecellisi olmak şuuruyla mı kızlar-erkekler tıp fakültelerinde okuyorlar yoksa toplum o tarafa kışkırttığı için mi?

Bu herkesin kalbiyle Allah arasındaki bir iletişimdir. Ancak İmam Gazalî'den de bir nakil yapalım.

İhyâ-u Ulûmi'd-Din adlı eserinin ilim bahsinde, İmam Şafii'nin yukarıda zikrettiğimiz sözünü naklediyor ve şöyle diyor Gazalî: "Müslümanlar, tıp ilmini ihmal ederek ilim namına bir insanın ulaşabileceği şeyin üçte birini berbat ettiler. Fakihler fıkıh meseleleriyle uğraştılar da onları doktor olmaya yönlendirmediler. Her yerde fakih bulabiliyoruz ama doktor bulamıyoruz."

Hicretin 505. yılında vefat etmiş Gazalî. Aramızda aşağı yukarı dokuz yüz sene var. Hâlbuki o yıllarda tababet, Şam'da ve Bağdat'ta, Avrupa'dan çok daha ileriye. Avrupa'nın Farabî, Razî ve İbni Sina'nın kitaplarını çalip tercüme etmeye çalıştıkları dönemdi o zamanlar.

Peki bunu niye söylüyor Gazalî? İhtiyacı giderecek çapta doktor hizmeti yapılıyor, şifahaneler var ve iyi çapta ameliyat yapılıyor ama Gazalî, bunu Bağdat'ın ihtiyacı olarak görmüyor; insanlığın ihtiyacı olarak görüyor. Bağdat'ta sadece Müslümanlar'ın ihtiyacını görece kadar iş yapılıyordu. Hâlbuki insanlığın ihtiyacı daha çok ve büyüktü. Müslümanlar, kâinatın tamamına hitap eden bir dinin iman edenleri olarak kâinat çaplı bir çalışmayı yürütmeliydiler, demeye getiriyor.

وَصَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.